

Conclusion. The topic is not complete and requires additional study. The documents of central and regional archives and the archives of the Holy Synod will fully investigate. The task of further research is the reconstruction of the church and social events throughout the Ekaterinoslav diocese in the 1917.

Одержано редакцією 10.02.2017

Прийнято до публікації 02.05.2017

УДК 94(477) «1920/1930»:340.12-054

О. В. Токарчук

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
ім. М. Драгоманова

ПОВАЛЕННЯ ЦАРИЗМУ І ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ІСТОРИКО-ПРАВОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ ВЧЕНИХ ДІАСПОРИ 20-30-Х РР. ХХ СТ.

У статті досліджуються погляди С. Дністрянського, С. Шелухіна та А. Яковліва щодо підстав вільного самовизначення українського народу, виявлення його суверенної волі в напрямі утворення певних умов для подальшого державно-правового життя на своїй території. На основі праць вчених діаспори 20-30 рр. ХХ ст. визначено, що правники, оцінюючи державно-правові і політичні обставини в державотворенні України 1917-1921 рр., вважали, що не всі вони були продуктивно використані українськими дипломатами.

Ключові слова: С. Дністрянський, С. Шелухін, А. Яковлів, народ, держава, суверенітет.

Становлення України як незалежної держави знаходиться у площині державної політики стосовно української діаспори, в тому числі в контексті співпраці України із зарубіжними українцями. Важливого значення для розвитку історико-правової науки набуває дослідження проблем відродження української державності у працях вчених діаспори 20-30-х рр. ХХ ст., адже висвітлення участі українських інтелектуалів у еміграції в процесі становлення демократичної та правової України, насамперед, лобіювання національних інтересів нашої держави на міжнародній арені та в різних країнах світу, залишається недостатньо дослідженим.

Так, в сучасний період значно посилилась увага науковців до творчого доробку українців у еміграції, це стало одним із аспектів інтересу до діяльності вчених-правників діаспори. Метою дослідження є доповнення процесу ґрунтовного переосмислення концепцій і тлумачень вказаної проблеми загалом, так і її окремих елементів зокрема. Плідна наукова діяльність українців у Празі, таких як С. Дністрянський, С. Шелухін та А. Яковлів потребує застосування нових методологічних підходів згідно з якими діяльність вчених діаспори повинна розглядатися як закономірний наслідок тих державно-правових реалій, у яких вони перебували. Щодо вивчення і оцінки українського державотворення зазначених учених-правників доцільно відносити до національно-демократичного напрямку.

А. Яковлів у праці «Основи Конституції У.Н.Р.» відзначав, що українському народові судилося відновити своє державне життя в ті часи, коли в цілому цивілізованому світі були признані й прийняті такі основні принципи конституції демократичних держав: суверенітет народу і виявлення його в «самоозначенні», тобто в установленні форми й компетенції державної влади; суверенність держави, що складається з внутрішньої самостійності й зовнішньої незалежності держави; організація державної влади на основі обов'язкового розподілу законодавчої і виконавчої функцій між окремими органами цієї влади, парламентарна форма законодавчого органу та контроль його над виконавчою владою. З погляду цих принципів, вважає правник А. Яковлів, і належить оцінювати ті акти виявлення

суверенної волі українського народу, які привели до утворення самостійної української держави у формі Української Народної Республіки та поклали основи її конституції [12, 5].

С. Дністрянський зазначав, що коли до влади в Росії прийшли більшовики, то в «декларації прав народів Росії» від 22 листопада 1917 р. змушені були проголосити свободу та суверенність народів Росії; вільне право народів Росії на самовизначення, включаючи право відлучення та створення самостійних держав [1, 298].

Користуючись цим правом, Український Генеральний секретаріат проголосив іменем Української Народної Республіки в «ноті до всіх воюючих і нейтральних держав» 11 грудня 1917 р. наступні принципи:

1. остаточний між всіма державами мир повинен бути демократичний, повинен забезпечити кожній, навіть найменшій нації в кожній державі повну волю нічим не обмеженого самовизначення;
2. для встановлення можливості правдивого висловлювання волі народів повинні бути встановлені відповідні гарантії;
3. жодні анексії, тобто насильне прилучення чи передача тієї чи іншої частини території без згоди на це громадян – не можливі [1, 299].

Проте для Росії, як заявляв С. Шелухін, національне відродження українського народу і його державності були надто невігідними [9].

У час революції панувала політика економічної експлуатації українського народу на користь великоросів згадував С. Шелухін: «З України звикли гроші тільки брати, повертати ж їх звикли тільки русифікацією, поневоленням та пануванням над її народом» [10].

Спільне виявлення народами, що входили в склад всеросійської монархії, своєї суверенної волі через повалення царської влади (революція 1917 р.) дало українському народові можливість вільного самовизначення, виявлення його суверенної волі в напрямі утворення певних умов для подальшого державно-правового життя на своїй землі. Після перших виявів стихійного ентузіазму й радості визволення від двохсотлітньої неволі, пише А. Яковлів, воля українського народу скеровувалася на утворення свого представницького органу, через який народ міг би організовано виявити свою волю та на кого міг би покласти здійснення своїх національних вимог. Таким органом стала Українська Центральна Рада, заснована в березні 1917 р. в Києві місцевими політичними й культурно-просвітніми установами, та реорганізована на Всеукраїнському Конгресі в квітні того ж року. Тут український народ проголосив перші власні вимоги державно-політичного характеру. Конгрес визнав, що «тільки національно-територіальна автономія України в стані забезпечити потреби нашого народу і всіх інших народів, що живуть на українській землі» [12, 5-6].

Перші вимоги представників українського народу не пішли далі автономії України, тобто лише внутрішньої державної незалежності. Суверенітет свій і своєї держави народ добровільно обмежував, розмірковував А. Яковлів, ставлячи державу свою в підлеглість загальній федеративній владі Російської республіки. Уже в еміграції ці вимоги здавалися недостатніми, малими, але в тодішніх умовах і обставинах, згадує учений, вони були максимальними. Інтелігенція, що стояла на чолі українського духу, не відчувала ще сили, щоб порвати остаточно з Росією, і не мала зв'язків і контакту з народними масами, а народ лише помалу входив у коло державно-політичних ідей та інтересів [12, с. 7].

Оцінюючи державно-правові і політичні обставини в державотворенні України, С. Шелухін дійшов висновку, що не всі вони були продуктивно використані українськими дипломатами. Молода українська держава часто відчувала недостатність справжніх професійно підготовлених фахівців. Неодноразово політик закликав до активних дій українську дипломатію, яка «...не мала духу творчості. В результаті ми ще й досі не маємо держави...», наголошував він [8, 2].

На початку січня 1919 р. було сформовано делегацію УНР для роботи в Паризькій мирній конференції, до її складу як радник з юридичних питань був призначений С. Шелухін. «Для роботи в делегації потрібно було перш за все солідне знання української справи у всіх її проявах і складних чинниках, – зауважував правник, оцінюючи працю членів

делегатії, – уміння знайти спільні інтереси з чужинцями й використати їх на користь українського народу, швидка орієнтація в складних ситуаціях і така лояльність, що притягала б людей, поширювала знайомства та утворювала зв'язки, а не одпихала б всіх» [5, 7].

Крім С. Шелухіна, радниками делегації були призначені В. Тимошенко і С. Томашівський. Обов'язками радників на конференції було наукове і політичне опрацювання доповідей, рефератів, меморандумів з усіх питань державного життя України [2, с. 69]. С. Шелухін, виконуючи обов'язки радника з юридичних питань, продовжував працювати над обґрунтуванням історико-правових підстав української державності.

«Політичні, економічні та інші інтереси чужинців потрібно сплести й зв'язати з українськими так, щоб самим з того виграти і щоб чужинці, ради досягнення своїх інтересів, сами стали б заінтересованими в визнанні української республіки з її урядом і через те сами шукали б і домагалися б того визнання. Такі інтереси, – підкреслював правник, – треба знайти, добре ознайомитися з ними, дати їм реальний зміст і використати для справи». С. Шелухін вважав, що для того, щоб Україну визнали незалежною потрібно вміти розвинути акцію, «пустивши в діло всю артилерію», тобто історико-політичні права, принцип самовизначення народів, вимоги гуманності, свободи, культури й цивілізації, перспективи ближчих ситуацій, потреби природних підстав миру, зв'язки реальних інтересів [5, 4].

Саме це він і намагався зробити, готуючи за дорученням меморандум для мирної конференції, мета якого полягала в тому, щоб ознайомити світ з українською справою [7].

Наддніпрянська Україна, будучи в XVII ст. суверенною республіканською державою, утворила з Московським царем договір міліарного союзу із взаємними правами та зобов'язаннями сторін і обрала його для себе за протектора. «Цей двосторонній союзний договір міжнародного характеру ні волею сторін, ні іншим правним способом ніколи не касувався і не мінявся, – констатує правник у меморандумі, – оскільки для цього потрібна участь народного зібрання як в Переяславі 1654 р., такої ради ніколи не скликалося і не збиралося. Український народ як суверенний контрагент царя, ніколи не губив своїх прав, не зрікався їх і зостався суверенним. З правопорушень царя він тільки придбав для себе права проти царя, як порушника умов» [2, 69–70].

А. Яковлів у праці «Договір Гетьмана Богдана Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р.» приходить до висновку, що «кількаразове посилення царських послів на царське слово, яке за тієї доби вважалося за присягу монарха, на підтвердження того, що права й вольності Війська запорізького не будуть порушені, що цар Війська запорізького полякам не віддасть і що державний та громадський лад України не буде змінений, було витлумачено й оцінено Б. Хмельницьким, як акт, р і в н о з н а ч н и й п р и с я з і ц а р я . Тому за цим актом наступив другий, рівнозначний – присяга гетьмана й козацької старшини». Таким чином по суті обидві сторони взаємно взяли на себе певні зобов'язання, дотримання яких на майбутнє скріпили урочистими актами: московський цар – своїм царським словом, а Військо запорізьке присягою своїх представників із гетьманом на чолі [11, 21].

У конституції гетьмана Пилипа Орлика, зауважував С. Шелухін, підкреслено, що ні царські, ні гетьманські узурпації не можуть побавити народ належних йому прав суверенітету. Він називає акт 1654 р. договором між суверенним українським народом та московським царем, як таким же сувереном, а тому доводить таке: Україна не об'єднувалася з московським народом, а лише визнала «своїм государем царствующого в Москві царя з його потомством», залишившись окремою суверенною державою. «Коли царя не стало, то й зв'язку не стало, бо немає того, що робило зв'язок, що в'язало, тобто не стало й акту» [6]. Зруйнування царської влади, монархії та суверенних прав царя С. Шелухін визнає фактом державно-правового значення, а його наслідки державно-правовими.

А. Яковлів відзначав, що представники Війська запорізького не були як слід підготовлені до переговорів з Москвою, бо попередній політичний та дипломатичний досвід,

придбаний у стосунках з Польщею, Кримом, Семигородом, не містив вказівок, як складуться договірні відносини з Москвою. Попередня практика, якої Б. Хмельницький мав намір триматися супроти Москви, одразу ж видалася недостатньою в справі присяги царя; інших же методів та планів не було підготовлено. Брак такої підготовки негативно відбився на переговорах з царськими послами. Серед умов, що їх висували Б. Хмельницький і Виговський, переважали умови взяті з попередніх договорів із польським королем, що торкалися козацького війська, як окремого стану в державі, його прав і вольностей [11, с.23]. До цих умов додавалися дуже обережно, ті, що вже торкалися Війська запорізького, як держави, з окремим устроєм і порядками. Вимагали присяги на договорі й при цьому наводили в приклад польського короля, а у відповідь одержали заяву, що «на Москві цього не водиться», що для самодержавного царя достатньо царського слова, що треба не вимагати, а «бити чолом». Все ж таки ця перша зустріч представників Війська запорізького з представниками московської дипломатії, на думку А. Яковліва, дала гетьманові й старшині досить матеріалу для пізнання московських порядків і концепцій та для висновків на майбутнє [11, с.24].

Для українського народу право державного суверенітету відновилося не тільки внаслідок зречення царя та звільнення від присяги підданства, а і з договірних підстав акту 1654 р. Унаслідок того, що не стало царя, пояснював С. Шелухін, не стало і єдиного легального зв'язку між Україною та Росією, оскільки цим зв'язком була лише особа царя-протектора [2, с. 70; 13, с. 79].

Отже, 28 лютого 1917 р., на тверде переконання С. Шелухіна, український народ на підставі свого історичного права і юридичних наслідків зречення царя та звільнення від присяги правовим шляхом відновив свій суверенітет над самим собою і правовим шляхом відновив свою українську державність. «Отсе і є днем відновлення Української держави, себто днем відновлення суверенітету українського народу і державної незалежності ні від кого» [4, 59].

На такій же концепції ґрунтувався державно-правовий аналіз універсалів Української Центральної Ради. У статті «Про державний устрій на Україні після Лютневої революції» С. Шелухін характеризує третій універсал як дуже важливий для держави документ, який «уявляє собою синтез всього, що було зроблено українством до його видання і накреслює шлях майбутньої праці Української Народної Республіки, уряду і суспільства» [2, 71].

С. Дністрянський у праці «Загальна наука права і політики» пише, що прагнення українського народу, отримати автономію в рамках російської держави, не вдоволили тимчасового революційного уряду в Петербурзі; створювалися перешкоди щодо здійснення такого бажання. Щоб забезпечити Україні лад, Українська Центральна Рада проголосила *першим універсалом автономію* України, та утворила окремий український уряд: *Генеральний секретаріат* (23 червня 1917 р.), з тією метою, що ЦР підготує разом з Генеральним секретаріатом нові закони, потрібні до створення ладу в Україні, а всеросійські установчі збори їх затвердять. Надалі, зазначає С. Дністрянський, «заклучила ЦР згоду з національними меншостями в Україні, та потрапила погодитися з новим російським правительством, котре вислало до Києва міністрів Керенського, Церетеллі та Терещенка. Наслідом сеї згоди Укр. центральна рада проголосила *другий універсал* (16 липня 1917 р.), та (29 липня 1917 р.) на сій основі вироблено т. зв. *«статут вищого управління Україною»*, який можна вважати першим конституційним актом Укр. центральної ради» [1, 310].

Третій універсал проголосив, що Україна стала Українською Народною Республікою «в федеративній Росії», при цьому зазначено, що створення нових державних форм має бути проведено на українських і всеросійських установчих зборах, таким чином, з погляду С. Дністрянського, цей універсал не виходив за рамки майбутньої федерації з Росією. В ноті Генерального секретаріату від 24 грудня 1917 р. сповіщено, що Українська Народна Республіка прийняла рішення укласти самостійні мирові договори з центральними державами (в Бресті Литовському), про федерацію з Росією йдеться наступне: «Українська Народна Республіка змагає до створення федеративної злуки всіх республік, які повстали на території давньої Російської Імперії. Аж до часу, коли в Росії буде установлено федеративне

правительство і аж поки міжнародне заступництво буде поділене між правительством федеративної республіки та правительством України, вступає Українська Республіка зі своїм правительством – Генеральним секретаріатом – на дорогу самостійних міжнародних відносин» [1, 312].

«За 15 років від видання четвертого універсалу більшість українських політиків, будучи відірвана децентралізацією від правового думання й української духовної культури, все ще не зорієнтувалася в правдивім значенні цього акту, – пише С. Шелухін у своїй роботі «Чи правні підстави української державності чи 4 універсал?», – хоч і проголосила його, правдивіше – голий факт його появи на світ, основою й первопочатком державності українського народу, зробила з нього ідола, оздобила матеріалами і творить з облуди свято визвольної боротьби. В цьому універсалі нічого для свята не має, навіть дата його фальшива» [3, 100].

С. Дністрянський вказує, що в четвертому універсалі вже не йдеться про федерацію з Росією, лише виразно проголошено: «Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, не від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». Четвертий універсал зберіг усі особисті й політичні свободи українських громадян, та за всіма народами, що жили в Україні, признав рівне право до «національно-персональної автономії». Запроваджено вибори до українських установчих зборів, та встановлено, що даному «найвищому органу належить рішити профедеративній зв'язок з народними республіками бувшої російської держави». З погляду С. Дністрянського це означало, що українські установчі збори повинні були вирішувати з якими народними республіками Україна має увійти в федерацію [1, 312–313].

С. Шелухін відстоював думку, що для авторитетних істориків і правників, яким притаманна вузькість мислення, засвоєна від московської школи, історичні факти державно-правової природи і юридичного значення, такі як договір 1654 р., зречення московського царя 3 березня 1917 р. від суверенітету й престолу та звільнення російських народів від присяги підданства, що втілювалося в останньому царському законі, не мають значення, юридичних висновків і правових наслідків, а факт появи четвертого універсалу щонайменше взагалі спірний, сумнівний щодо своєї природи й значення та компетентності джерела, виставляється самостійним, безсумнівним і абсолютним джерелом та основою найвищих прав українського народу – суверенітету державності і самостійності. За словами С. Шелухіна, без царських актів 3 березня 1917 р. не було б ні Української Центральної Ради, ні її комітету – Малої Ради, ні першого, ні четвертого універсалів, оскільки всі зазначені події стали можливими за розвитку дій 3 березня 1917 р.; «що правні наслідки можуть бути тільки з правотворчих фактів і що четвертий універсал ближче появився внаслідок і для загрифовки українського скандалу в Бресті, де як і всюди у чужинців, за четвертим універсалом ніхто не визнає правового значення» [3, 101].

Таким чином, дослідження та аналіз праць учених-емігрантів, де відображено правове обґрунтування підстав української державності, прагнення української діаспори до відновлення національної державності, повинно викликати значну зацікавленість як професійних науковців, так і представників органів державної влади, вітчизняних і зарубіжних українських громадсько-політичних організацій, світового товариства та може становити суспільну користь за нинішніх складних умов українського державотворення.

Список використаної літератури та джерел:

1. Дністрянський С. Загальна наука права і політики / Станіслав Дністрянський – Прага: Наклад українського університету в Празі, 1923. – Т. I. – 400 с.
2. Токарчук О.В. Державно-правові погляди С.П. Шелухіна: монографія/ О.В.Токарчук. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 178 с.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна,

Оп.1., Спр. 38. Рукопис статей «Початки української держави», «Права України на свою державність», «Історико-правні підстави української державності» та ін., 172 арк.

4. ЦДАВО України, Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна, Оп.1., Спр. 41. Рукописні та друковані статті щодо Української державності: «Дата відновлення української державності 28 лютого 1917 р.» «Україна» та інші, 339 арк.

5. ЦДАВО України, Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна, Оп.1., Спр. 101. «Лист з Парижу в справах паризької делегації», 45 арк.

6. ЦДАВО України, Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна, Оп.1., Спр. 104. Газетний матеріал по питанню мирних переговорів між Україною РСФСР та роботу Української делегації в Парижі в 1919 р., 178 арк.

7. Шелухин С. Меморандум для Мірової конференції в Парижі 1919 р. / С.Шелухин // Український Голос. – 1919. – 2 липня.

8. Шелухин С. Підтягнімося / С.Шелухин // Син України. – Варшава, 1920. – Ч. 8. – С. 2.

9. Шелухин С. Українська державність і самовизначення / С. Шелухин // Трибуна. – 1919. – 25 січня.

10. Шелухин С. Фінансове становище України / С.Шелухин // Нова Рада. – 1917. – 22 грудня.

11. Яковлів А. Договір Гетьмана Богдана Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р.: // Історико-правничка студія з нагоди 300-річчя договору (1654-1954). / А. Яковлів. – Нью-Йорк: Видавничка спілка Ю. Тищенко & А. Білоус, 1954. – 126 с.

12. Яковлів А. Основи Конституції У.Н.Р. / А. Яковлів. – Нью-Йорк: Укр. вид-во «Говерля», 1964. – 63 с.

13. Яцишина О. Ідеї української державності у працях С.Шелухіна / О.Яцишина // 10 років незалежності України. Минуле та сучасне державотворення: наук. збірник. – К.: НАН України, 2003. – С. 77–82.

References:

14. Dnistrianskyi S. General science of law and politics / Stanislav Dnistrianskyi – Prague : Circulation of the Ukrainian University in Prague, 1923. – Т. I. – 400 pgs.

15. Tokarchuk O.V. State-legal views of S.P. Shelukhin: Monograph/ O.V. Tokarchuk. – K.: Publishing House of the National Pedagogical Dragomanov University, 2012. – 178 pgs.

16. Central State Archive of the Higher Bodies of Authority and Administration of Ukraine (further referred to as “CSAHB of Ukraine), F. 3695. Personal Fund of a member of the Central Council, Senator and Professor Sergiy Pavlovych Shelukhin, List 1, Case 38. Manuscripts of articles “Beginnings of the Ukrainian State”, “The rights of Ukraine to own statehood”, “Historical and Legal Foundations of Ukrainian Statehood”, etc., 172 pgs.

17. CSAHB of Ukraine, F. 3695. Personal Fund of a member of the Central Council, Senator and Professor Sergiy Pavlovych Shelukhin, List 1, Case 41. Handwritten and printed articles in respect of Ukrainian statehood: “The date of the restoration of Ukrainian statehood on February 28, 1917” “Ukraine” and others, 339 pgs.

18. CSAHB of Ukraine, F. 3695. Personal Fund of a member of the Central Council, Senator and Professor Sergiy Pavlovych Shelukhin, List 1, Case 104. Boilerplate on the question of peace talks between Ukraine and the RSFSR and the work of the Ukrainian delegation in Paris in 1919, 178 pgs.

19. Shelukhin S. Memorandum for the World Conference in Paris, 1919 / S. Shelukhin // Ukrainyskyi Golos. – 1919. – July 2.

20. Shelukhin S. Let's get up / S. Shelukhin// Son of Ukraine. – Warsaw, 1920. – P. 8. – P. 2.

21. Shelukhin S. The Ukrainian statehood and self-determination / S. Shelukhin // Trybuna. – 1919. – January 25.

22. Shelukhin S. Financial situation of Ukraine / S. Shelukhin // Nova Rada. – 1917. – December 22.

23. Yakovliv A. Treaty of Hetman Bohdan Khmelnytsky with Moscow Tsar Oleksiy Mykhaylovych, 1654: // Historical and legal studio for the 300th anniversary of the treaty (1654-1954). / A. Yakovliv - New York: Publishing Union Y. Tyschenko & A. Bilous, 1954. - 126 pgs.

24. Yakovliv A. Fundamentals of the Constitution of U.P.R. / A. Yakovliv. – New-York: Ukrainian Publishing House «Goverla», 1964. – 63 pgs.

25. Yatsyshyna O. Ideas of Ukrainian statehood in the works of S.Shelukhin / O.Yatsyshyna // 10 years of Ukraine's independence. Past and modern state-building: collection of scientific articles. - K.: NAS of Ukraine, 2003. – Pgs. 77–82.

Tokarchuk O.V. THE TOPPLING OF CARICISM AND THE REVIVAL OF UKRAINIAN STATEHOOD IN THE HISTORICAL AND LEGAL LITERATURE OF THE DIASPORA SCIENTISTS IN 20-30 YRS. OF THE XXth century

Abstract

The formation of Ukraine as an independent state is in the sphere of state policy towards the Ukrainian diaspora, including in the context of Ukraine's cooperation with foreign Ukrainians. The study of the problems of the revival of Ukrainian statehood in the works of the Diaspora scientist in 20-30 yrs. of the 20th century is great importance for the development of historical and legal science, because the coverage of the participation of Ukrainian intellectuals in emigration in the process of establishing a democratic and legal

Ukraine, first of all, lobbying national interests of our state in the international arena and in different countries of the world, remains insufficiently researched.

Thus, in the modern period, the attention of scientists to the creative development of Ukrainians in emigration has considerably increased; this has become one of the aspects of interest in the activities of Diaspora lawyers. The goal of the research is to complement the process of thoroughly rethinking the concepts and interpretations of the problem as a whole, as well as its individual elements in particular. The fruitful scientific activities of the Ukrainians in Prague, such as S. Dnistrianskyi, S. Shelukhin and A. Yakovliv, requires the application of new methodological approaches according to which the activities of diaspora scientists should be regarded as a natural consequence of those state-legal realities in which they were. As for the study and evaluation of the Ukrainian state-building of the said legal scientists, it is appropriate to refer to the national-democratic direction.

The research and analysis of the works of scientists-emigrants, which reflects the legal justification of the grounds of Ukrainian statehood, the desire of the Ukrainian diaspora for the restoration of national statehood, should cause a considerable interest both by professional scientists and representatives of state authorities, domestic and foreign Ukrainian public-political organizations, the world community and it can be of public benefit under the current difficult conditions of the Ukrainian state-building.

УДК 35.977.535.3.94

О. СИТНИК

доктор історичних наук, доцент,
завідувач, професор кафедри історії
Мелітопольського державного педагогічного
університету ім. Б. Хмельницького
E-mail - oleksander_sytnyk@i.ua

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 2014–2017 РОКІВ ЯК НАСЛІДОК НЕЗАВЕРШЕНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РОКІВ

Постановка проблеми. Українська революція 1917–1921 років, котра мала яскраво виражений національно-визвольний характер, в силу цілої низки об'єктивних і суб'єктивних обставин була незавершеною. А, відтак, це не лише зумовило більшовицьку окупацію значної частини України, але й стало основною причиною продовження національно-визвольної боротьби українців вже в наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика Української революції 1917–1921 років значним чином розкрита в працях В. Верстюка [1; 2], Я. Дашкевича [3], Р. Ковалю [4], О. Любовець [5], І. Нагаєвського [6], Ф. Турченка [7], М. Шлемкевича [8] та ін. У той же час, зв'язок української революції 1917–1921 років з сучасною російсько-українською війною 2014–2017 років залишається неналежним чином розкритий.

Мета. Мета статті полягає у характеристиці сучасної російсько-української війни 2014–2017 років як наслідку незавершеності Української національно-визвольної революції.

Виклад основного матеріалу. Серед перших кроків на шляху розвитку української національної ідеї в 1917 р. було поширення гасла «Вільної України». Воно своєю узагальнюючою формою об'єднувало різні в соціальному плані українські сили. Серед іншого, у ньому містились сподівання «сірої» людини, тієї середньої людини, що становила переважну масу українського народу, і яка під тиском царського режиму не дійшла ще до рівня високої політичної свідомості, але відчувала інстинктом, що вільна Україна поставить її нарівні з іншими народами й дасть сповнення власних мрій і сподівань [1, 65, 66]. Послідовно відстоювали ідею самостійності України у цей період М. Міхновський, М. Шаповал, М. Макаренко та І. Луценко. Завдяки їх зусиллям у жовтні 1917 р. в м. Чигирині було проведено з'їзд Вільного козацтва, на котрому кожен другий делегат виступав